

Романчук Л. А.

*кандидат філологічних наук, заступник директора
ФОП «Дмитро Щитов»
Дніпро, Україна*

Щитов Д. М.

*кандидат економічних наук,
докторант кафедри підприємництва та економіки підприємств,
Університет митної справи та фінансів
Дніпро, Україна*

Мормуль М. Ф.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення,
Університет митної справи та фінансів
Дніпро, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-558-0-32>

ІНТЕГРАЛЬНА МОДЕЛЬ ДЛЯ ОЦІНКИ УМОВ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ: УКРАЇНА І НІМЕЧЧИНА

У сучасному інформаційному просторі поширене уявлення про «відсталість» Східної Європи, зокрема України, порівняно з «розвиненим» Заходом, зокрема Німеччиною. Це уявлення підтримується медіа, політичними нарративами та стереотипами. Більшість українських досліджень зосереджуються на міжнародних рейтингах, визнаючи низькі позиції України у системах оцінювання, розроблених іноземними експертами в галузі економіки та політики. Причини таких оцінок криються у кількох ключових аспектах:

1) надмірна абстракція (рівень демократичності, ефективність судової системи, ступінь корумпованості органів влади, обсяг ВВП тощо);

2) методологічна некоректність, коли, умовно кажучи, туризм прирівнюється до еміграції;

3) незнання реального стану справ;

4) підміна ключових показників якості життя другорядними [1].

Глибший аналіз якості життя, соціальної політики та особистих свобод у різних країнах, який став доступний українцям після початку

війни і їх виїзду до Європи у ролі біжінців, показує, що таке уявлення не зовсім вірно. На основі досліджень і власного досвіду ми пропонуємо інтегральну систему оцінювання якості ведення й перспектив розвитку е-комерції, яка враховує містобудівні, економічні, природні, соціальні та правові чинники (табл. 1).

Таблиця 1

Система критеріїв оцінки якості ведення приватної е-торгівлі

Критерії	Пояснення
Містобудівні критерії	
Рівень зручності інфраструктури	Час/доступ до магазинів, шкіл, лікарень, транспорту.
Медичне обслуговування	Доступність, швидкість, вартість, рецептурність, візити.
Житло	Доступність власного/орендного житла, частка власників
Дороги	Стан авто/пішохідних шляхів, зони відпочинку, паркування
Економічні критерії	
Бізнес	Наявність сервісів/ремонтів, частка у ВВП
Податки та штрафи	Податкове навантаження, прогресивність штрафів
Якість Інтернету	Швидкість/покриття мереж, зручність онлайн-послуг
Доставки	Швидкість/надійність пошти/кур'єрів
Соціальні критерії	
Споживчий кошик	Співвідношення доходів і вартості базових товарів/послуг
Соцдопомога	Охоплення/структура/адресність підтримки
Безпека життя	Кримінальна/медична/воєнна безпека
Правові чинники	
Громадянські свободи	Побутові/просторові/житлові свободи й обмеження.
Право на інформацію	Доступ/цензура/штрафи за фото/репортажі

Стисло охарактеризуємо показники для Німеччини та України (табл. 2).

Отримано багатокритеріальну модель із 13 показників (табл. 1-2) для комплексної оцінки привабливості двох країн, досить гнучку, тобто можна за необхідності видаляти показники, які в якомусь конкретному випадку не мають суттєвого значення. Або включати.

До експертного оцінювання було залучено три групи фахівців:

- українці, які понад 20 років є громадянами Німеччини;
- українці, що під час війни отримали в Німеччині статус біженців і повернулися в Україну через два-три роки;
- українці-біженці, які й досі проживають у Німеччині.

Таблиця 2

**Ключові критерії оцінки зручності ведення е-комерції
в Україні та Німеччині**

Індикатор	Німеччина	Україна
1	2	3
Містобудівні критерії		
Інфраструктура	Часто «рознесена», більше часу на справи.	Норми вимагають пішої доступності; звідти швидкі переміщення.
Медичне обслуговування	Запис 6–12 міс; приватно дорого; рецептурність, без домашніх візитів.	Запис 1–3 дні; більше ОТС-ліків; приватні візити дешевші; але реформа незавершена, мережа скорочується
Житло	≈43–45% власників; оренда 1500–2000 €/міс при ≈2665 € середнього доходу [2].	≈95% власників; оренда 300–600 € при ≈516 € доходу; орендарів менше [1].
Дороги	Гарні авто/пішохідні; зони відпочинку; але мало зупинок на другорядних, вузькі траси/кювети.	Основні траси прийнятні; можна зупинятися майже всюди; багато сервісів уздовж доріг; гірші пішохідні доріжки, слабо розвинута велоінфраструктура.
Економічні критерії		
Бізнес	46,7% ВВП (МСБ), дрібний роздріб/ремонт розвинені слабо [4].	50–70% ВВП (МСБ), малі ≈16%; багато сервісів/ремонтів [4].
Податки / штрафи	Корпоративний податок до 15% + дивіденди до 25% + ПДВ 19%; прогресивні штрафи [3].	Податок на підприємницьку діяльність -302,8 грн (не більше 10% мінімальної зарплати для фізичних осіб), що значно спрощує старт і розвиток бізнесу [5].
Інтернет / банкінг	Слабші швидкості/ покриття за UA; іноді ускладнює транзакції [5].	Швидший інтернет, розвинені онлайн-банкінг/послуги.

1	2	3
Доставки	Пошта повільніша/нестабільна.	Укрпошта/Нова пошта швидкі; членство в EMS.
Соціальні критерії		
Споживчий кошик	650 позицій: $\approx 2000\text{--}3500$ €; частині груп недоступний [3].	≈ 3028 грн (2024) ~ 400 позицій; нижчі ціни не дорівнюють «бідніші» [1].
Соц-допомога	Комплексна, страхова модель, добре структурована.	Менш розвинена, реформи тривають, адресність зростає.
Безпека життя	Висока поліцейська присутність/штрафи; але медична доступність ускладнена.	У мирний час вища за ЄС; «швидка»/візити лікаря/запис швидші; у війну – ризики ракет/ППО/мобілізації/переселення.
Правові чинники		
Громадянські свободи	Багато локальних обмежень (садові будинки, антени, балкони, озеленення, дрібна торгівля) + штрафи.	Значно менше обмежень: можна жити на дачі, склити балкони, ставити антени, вирощувати на подвір'ї (крім заборонених рослин).
Право на інформацію	Обмеження висвітлення НП; штрафи/кримінал за зйомку наслідків.	Більше свободи слова (крім військових тем); але імідж країни може страждати.

Німецьких експертів залучати не мало сенсу, адже без власного досвіду життя та роботи в Україні вони не можуть коректно зіставити українські реалії з німецькими стандартами.

Експерти з обраних груп проставляли в інтервалі $[0, 10]$ кількісні оцінки f_{ijk} ($i = \overline{1,3}, j = \overline{1,13}, k = \overline{1,2}$) показникам з таблиці 1 (для Німеччини і України), а потім надавали «ваги» α_j^0 ($j = \overline{1,13}$) самим показникам (тобто зазначали ступінь їх значущості від 1 до 13). За отриманими від експертів оцінками розраховувалися середні групові оцінки $f_{ij} = \frac{1}{p} \sum_{k=1}^p f_{ijk}$ ($p = 3$) та ваги показників $\alpha_j^0 = \frac{1}{p} \sum_{k=1}^p \alpha_{jk}^0 = \frac{1}{3} \sum_{k=1}^3 \alpha_{jk}^0$,

потім – нормалізовані оцінки $\hat{f}_{ij} = \frac{f_{ij}}{10}$ ($i = \overline{1,3}; j = \overline{1,13}$) та нормалізовані

ваги для 13 показників: $\alpha_j = \frac{\alpha_j^0}{\sum_{j=1}^{13} \alpha_j^0} \left(\sum_{j=1}^{13} \alpha_j = 1 \right)$ для України та Німеччини.

Інтегральний критерій якості формувався як сума всіх нормалізованих оцінок, помножених на відповідні нормалізовані ваги показників:

$$F(A_i) = \sum_{j=1}^n \hat{f}_{ij} \cdot \alpha_j, \text{ де } n - \text{кількість показників (у нашому випадку } n = 13),$$

A_i – альтернативи, що відповідають двом країнам.

Незалежно від складу експертної групи, інтегральний показник привабливості для ведення електронної торгівлі стабільно виявлявся вищим для України, ніж для Німеччини, приймаючи значення: 0,7596 і 0,5268; 0,8135 і 0,5032; 0,8298 і 0,6099 відповідно [1; 2; 3]. Тому на Заході (зокрема, в Німеччині) е-комерцією займаються в основному великі компанії, а в Україні – і компанії, і дрібні виробництва, і приватні особи (ФОП).

Занижені рейтинги України в сфері роздрібної е-торгівлі зумовлені використанням критеріїв, які не враховують низку важливих для життя й бізнесу чинників – як-от інфраструктура, податки, доступність житла, медицина, умови для малого бізнесу. Після завершення війни очікується зростання значення інтегрального критерію, зокрема через підвищення безпеки (показник 11), що може суттєво покращити позиції України порівняно з Німеччиною.

Література:

1. Romanchuk L., Shchytyov D., Mormul M. Comparing the e-commerce appeal of Ukraine and Germany. *Technology Audit and Production Reserves*. 2025. № 2/4(82). P. 56-64. DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.32591>.
2. Романчук Л. А., Щитов Д. М., Мормуль М. Ф. Аналіз привабливості ведення електронної комерції в Україні та Німеччині. *Бізнес-навігатор*. 2025. № 3(80). С. 265-274. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.80-46>.
3. Романчук Л. А., Щитов Д. М., Мормуль М. Ф. Звабливість країн для електронної торгівлі на прикладі України та Німеччини. *Інтернаука. Сер. «Економічні науки»*. 2024. № 8(88). Т. 1. С. 137-148. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-8-10177>.
4. Михайленко Д. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60.
5. Щитов Д. М., Жадько К. С., Мормуль М. Ф. Стан та тенденції розвитку потенціалу електронної комерції українськими підприємствами. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 8(36). С. 1024-1036. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8\(36\)-1024-1036](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8(36)-1024-1036).